

Data publikacji: 14.03.2024

Autor: Małgorzata Sagan

Tandem filozoficzno-humanistyczny w szkole

Filozofia nie jest nauką łatwą. W dodatku często traktowana jest jako element humanistyki, niepotrzebnie obciążający zajęcia z języka polskiego z wyjątkiem niezbędnego ujęcia kontekstowego. Warto zatem pamiętać, że filozofia i humanistyka są odrębnymi dziedzinami wiedzy, aczkolwiek dopełniają się wzajemnie i mają fundamentalne znaczenie w formacji kulturowej człowieka na etapie edukacji szkolnej.

Z historycznego punktu widzenia filozofia jest nauką pierwszą, z której wyłoniła się między innymi humanistyka. Realizując zadania szkoły, nie można zapominać, że treści wszystkich przedmiotów odzwierciedlają w określonej mierze stan aktualnej wiedzy o świecie i człowieku odpowiadający poszczególnym dziedzinom nauki. Każda nauka jednak, będąca najwyższym stopniem aktywności ludzkiego rozumu, posiada właściwy sobie przedmiot, metodę i cel. Elementy te należy traktować priorytetowo w planowaniu pracy dydaktyczno-wychowawczej. Chodzi bowiem o to, aby rozwiązania metodyczne na zajęciach szkolnych danego przedmiotu nie rozmijały się rażąco ze specyfiką poznania charakterystyczną dla danej dziedziny wiedzy. Tak więc inny jest przedmiot i cel filozofii, inny humanistyki, a w konsekwencji różne są także metody.

W filozofii przedmiotem poznania jest cała realnie istniejąca rzeczywistość, wszystkie byty we wszystkich aspektach istnienia. Celem poznawania rzeczywistości jest jej wyjaśnienie poprzez wskazanie ostatecznych przyczyn i racji, dla których ona istnieje. Jest to konieczne, ponieważ żaden konkretny obiekt w otaczającej nas rzeczywistości nie wyjaśnia się sam przez siebie. Istnieje, ale sam sobie nie udziela istnienia. Człowiek natomiast w naturalnej recepcji świata stwierdza, że świat jest i że jakiś jest, a następnie spontanicznie pyta – dlaczego jest i z jakiego powodu jest taki, jaki jest. Metodą adekwatną do przedmiotu i celu filozofii jest analiza bytu danego w naturalnym doświadczeniu, która w refleksji ujęta przy pomocy pojęć transcendentálnych i kategoryalnych. Jednak bezpośrednio jest ona prostą obserwacją i wnioskowaniem właściwym naturalnemu poznaniu. W tym

sensie metoda filozofowania jest dostępna dla każdego, bo każdy ma dostęp do naturalnego poznania.

Skąd zatem biorą się uprzedzenia i trudności w szkolnej edukacji filozoficznej? Przypuszczalnie z bogactwa i różnorodności historii filozofii, której nie można całkowicie odrzucić. Zaświadcza ona, że pierwszym genialnym odkryciem starożytnych Greków towarzyszyły również pierwsze błędy w recepcji rzeczywistości, które były powielane przez kolejne stulecia i do dziś dają o sobie znać w postaci różnych ideologii, utopii i mitozofii. Wiele nieporozumień wynika z takiego uprawiania filozofii, które degradowuje ją do zbioru haseł ideologicznych głoszonych przez określoną grupę ludzi. Warto zatem próbować prostować zafałszowane pojęcia i uczyć, że filozofia nie jest taką czy inną doktryną, ale rozumieniem ostatecznych przyczyn istnienia, które jest koniecznym warunkiem sensowności ludzkiego działania we wszystkich innych dziedzinach, a szczególnie w humanistyce.

Humanistyka to nauki historyczne, filologiczne i różnego rodzaju znawstwa, należące obok nauk przyrodniczych i społecznych do grupy nauk szczegółowych, które zajmują się już nie całą realnie istniejącą rzeczywistością, ale jakimś jej „szczegółem”. Przedmiotem poznania w humanistyce – owym niezwykle zasobnym i bardzo trudnym „szczegółem” – jest człowiek historyczny ujmowany w aspekcie jego wytworów i ich skutków. Celem poznawania tego dziedzictwa, utrwalonego m.in. w dziełach literackich, jest zrozumienie istoty człowieczeństwa i uzyskanie perspektywy samego siebie ze względu na wspólną wszystkim ludziom naturę. Natura ta nie zmienia się pomimo upływu tysiącleci i dlatego bohaterowie starożytnych wojen i eposów zawsze mają coś do powiedzenia współczesnym pokoleniom. Metodą odpowiadającą humanistyce jest najpierw elementarny dostosowany do przedmiotu opis, a następnie interpretacja i ocena przedmiotu. Interpretacja polega na ustaleniu sensu danego dzieła poprzez rekonstrukcję wszystkich możliwych do ustalenia uwarunkowań, nawet tych, z których autor nie zdawał sobie sprawy. Jest to dość trudna sztuka, kierowana nie tylko intuicją, ale przede wszystkim konkretną wiedzą. Jednak humanista nie może zatrzymać się na przyjęciu określonego modelu interpretacji dzieła. Musi jeszcze dokonać jego oceny pod kątem znaczenia w tworzeniu i pomnażaniu kultury. Ostateczną racją poznania humanistycznego jest bowiem stwierdzenie, czy dane dzieło pozostaje jedynie faktem kulturowym, czy też jest zjawiskiem kulturotwórczym, realnie wzbogacającym dorobek ludzkiej kultury materialnej i duchowej.

Na tym etapie nauczyciel humanista najbardziej potrzebuje zaplecza filozoficznego. Nauczyciel filozofii natomiast, korzystając z wiedzy i doświadczenia humanisty,

może uzyskać cenne wsparcie w zakresie literackich i historycznych konkretyzacji idei i teorii filozoficznych.

Małgorzata Sagan
doradca metodyczny LSCDN

[Powrót do poprzedniej strony](#)

[Poprzednia strona](#)